Kiss J. Ervin

AZ ARAB—IZRAELI KONFLIKTUSOK ELEMZÉSE REPÜLŐ ÉS LÉGVÉDELMI SZEMPONTBÓL

A helyi háborúk tudományos, katonapolitikai elemzése mindig is időszerű, ezen háborúk alkalmával, csakúgy, mint valamennyi más háború esetében a légierő és a légvédelmi csapatok játsszák az elsődleges szerepet. Napjaink korszerű hadseregeiben a fejlesztések során a légierő és a légvédelmi rendszerek fejlesztése, korszerűsítése, harci alkalmazásuk és eljárásaik modernizálása elsődleges és az egyik leglényegesebb feladat.

A témában megjelölt repülő és légvédelmi csapatok helyét, szerepét, az arab-izraeli helyi háborúk részletes elemzése során kívánom ismertetni. Úgy gondolom, hogy az eddigi öt arab-izraeli háború (különös tekintettel a harmadik hatnapos, és a negyedik Jom Kipuri háborúra) valamint a számtalan fegyveres konfliktus részletes elemzése, feldolgozása, objektív tényfeltáró tudományos elemzése felszínre hozza azon ismeretanyagokat, amelyek keretén belül a megjelölt kutatási témát minden lényeges részletre kiterjedően fel lehet tárni.

AZ ARAB-IZRAELI HÁBORÚK KIROBBANÁSÁNAK RÖVID TÖRTÉNELMI ÁTTEKINTÉSE ÉS KATONAI TAPASZTALATAI

A helyi háborúk kitörésének legfontosabb okai:

— nemzetiségi, etnikai, és vallási ellentétek;
— lezáratlan és állandósult határviták, állandóan megújuló területszerzési törekvések;
— korábbi hibás, a felek érdekeit nem mindig arányosan és alaposan figyelembevevő béketeremtő intézkedések.

Az eddigi arab—izraeli háborúk kirobbanásának fő okai:

— a közel—kelet, mint térség három világrész találkozási pontja és felvonulási színtere;
— különböző nemzetek, etnikumok, vallási csoportok konfrontációja ezen a zsebkendőnyi területen önmagában is rengeteg feszültséget hordoz magában;
— antagonisztikus ellentétek Izrael és az arab államok között;

— a kereszténység, a judeaizmus és az iszlám világvallások szoros jelenléte az ókori Palesztina területén, illetve Izraelben;
— a merően különböző zsidó és arab történelmi gyökerek.

Az arab—izraeli visszásságok okai a XX. század fordulójához vezethetők vissza. Kialakulnak az arab és az izraeli fegyveres erők, és elkezdődik a több mint 70 éve tartó közel—keleti, arab—izraeli háborúk krónikája. Katonai tapasztalatok:

— az arab—izraeli helyi háborúk nem csak a politikai célok és a hatalmi törekvések elérésének eszközei voltak, hanem lehetőséget adtak arra is, hogy a szembenálló illetve szövetséges felek az új és korszerűsített fegyvereiket, fegyverzet-rendszereiket harctéri körülmények között is ki tudják próbálni;
— mindezek összességében ezek a háborúk is nagymértékben hozzájárultak a hadműveleti és harcászati elvek korszerűsítéséhez és minél nagyobb mérvű tökélesítéséhez;
— az elemzések során különösen értékes, a mai napig hasznosítható és jelentőséggel bíró tapasztalatok vonhatók le főleg a repülő és légvédelmi csapatok harci alkalmazása terén, hiszen egyes háborúkban ezen haderőnem csapatai kerültek túlnyomórészt alkalmazásra;

A hatnapos háború a légihadviselés tükrében

A hatnapos háborúról, mint a hadtörténelem egyik legjobban előkészített és ezen a szinten leggyorsabban megvívott háborújáról véget nem érő értekezéseket, és komoly vitákat lehetne folytatni. Megítélésem szerint kell is folytatni, hiszen ez a háború a mai modern hadtudomány és a katonai stratégák számára oly sok tanulsággal szolgált, amely mellett elmenni részletekre kiterjedő elemzés nélkül nem lehet, és nem is érdemes.

A háború lezajlásának története légvédelmi és repülő szempontból: *1967. június 5. 04 óra 30 perc*. Egyiptom felől, a Sínai-félsziget, a gázai sáv és a tenger irányából szokatlan mennyiségű ellenséges gép közeledtét jelzi az izraeli rádiótechnikai figyelőszolgálat. Az izraeli fél részéről a légtérbe történő azonnali felvonulás után majdnem egyórás légtérellenőrzés következett kisebb légiharcokkal és a szembenálló felek jelentéktelen veszteségeivel. Eközben az izraeli vezérkar utasítást ad a légierő felé a "zéró óra" végrehajtására, ami nem volt más, mint a "Galamb" fedőnevű légihadművelet pontosított véghezvitele. Ezután Izrael légiereje minden idők legvakmerőbb támadására indult.

A fő célpontok Egyiptom katonai repülőterei voltak. A légitámadás egyszerre több ütemben és különböző irányokból került végrehajtásra. A terv, vagyis a "Galamb" fedőnevű légihadművelet gyakorlatilag nem volt más, mint elpusztítani a teljes egyiptomi légierőt úgy, hogy az arab gépek zöme még felszállni se legyen képes. A megle-

petés erejét kihasználva lebombázni a repülőtereken zárt rendben felsorakoztatott harci gépeket, és a kifutópályákat. Berepülni olyan távoli mélységekbe, ahová egyáltalán nem várták az izraeli légierő megjelenését. Ott olyan mennyiségű, és minőségű károkat okozni az egyiptomi légierő számára, amely később döntő mértékben eldöntheti a háború menetét. Egyiptom légiereje 10 repülőtéren állomásozott.

Mordecháj Hod tábornok az izraeli légierő főparancsnoka nem akart félmunkát végezni, megvárta míg a hajnali ütközetből visszatérő egyiptomi kötelékek leszállnak, üzemanyagot töltenek, szolgálatot váltanak és akkor, amikor kényelembe helyezik magukat, készülnek a délelőtti eligazításra bekövetkezett a repülőtereik és légibázisaik ellen előre megtervezett "tíz csapás".

A jól előkészített és megszervezett légi hadművelet keretében 40 db Mirage és Mystére vadászbombázó berepül a Földközi-tenger fölé, közepes magasságon végrehajtott szokásos rutinrepülés után, melyet az egyiptomi légvédelmi rendszer, valamint a Földközi-tenger keleti vizein tartózkodó amerikai, szovjet és angol haditengerészeti erők is észleltek. A keleti irányban lévő támaszpontjaik helyett *déli* irányba, azaz Egyiptom légterébe repültek alacsony, 10—100 m-es magasságon, ezzel kijátszva az egyiptomi légvédelmi rendszer lokátorainak felderítő képességét, valamint a jordániai Abeslumban telepített Marconi 547 típusú távolfelderítő lokátort, amely három arab ország légvédelmének szolgáltatta volna a légtér felderítési adatokat.

A 40 db repülőgépből álló köteléket 10 perces eltolódásokkal két másik, 40 db repülőgépből álló kötelék követte. A légiűzdelmekből visszatérő gépek, melyek mintegy 7 percig tartózkodtak a célterület felett, a támaszpontokon való üzemanyag és fegyverzet feltöltés után újból bevetésre indultak.

Az összességében 2 óra 50 perces bevetés során egy izraeli gép átlagosan 3-4 bevetést hajtott végre.

A terv értelmében egy és ugyanazon időben támadták mind a tíz repülőteret. A repülőterek betonjait saját készítésű, 500 kg súlyú bombákkal és rakétákkal semmisítették meg. Ezek a bombák mélyen befúródtak a betonba, és ott robbantak. A kifutópályák bombázásának centrumai a kifutópályák egyharmadánál és háromnegyedénél lettek kijelölve, ezzel mintegy teljesen lehetetlenné téve az esetlegesen éppen maradt repülőgépek felszállását.

Megsemmisítették nemcsak a kifutópályák és a harci gépek jelentős többségét. A tökéletesre sikeredett Galamb haditerv és az izraeli pilóták céltudatos harci tevékenysége mintegy 3 óra leforgása alatt gyökeresen megváltoztatta az erőviszonyokat a Közel—keleten. Az izraeli légierő elsődleges és legfőbb feladata a légifölény kivívása volt, vagyis döntő erőfölény megszerzése a légtérben. Ez lehetővé tette a saját szárazföldi csapatok és a haditengerészet támogatását, az ellenséges haditengerészet teljes kiiktatását, az ellenséges légierő és légvédelem ellentevékenységétől mentes megsemmisítését.

A légifölény kivívása és megtartása gyakorlatilag eldöntötte a háború sorsát. Számszaki adatokat a harci repülőgépekről az 1. táblázat tartalmazza. A világ ekkor még nem értette, hogyan lehet közel 3 óra alatt mintegy 375 repülőgépet megsemmisíteni, vagyis egy háború sorsát eldönteni.

Harci repülőgép adatok 1. táblázat

Ország	Harci repülőgép (db)		
	eredeti mennyiség	**veszteség**	**Veszteség %**
Izrael	286	40	kb. 14%
Egyiptom	431	356	kb. 83%
Szíria	127	57	kb. 45%
Jordánia	21	21	100%
Irak	106	20	kb. 19%
Arab országok Összesen	**682**	**444**	**kb. 65%**

Az izraeli légierő által az 1967.júniusi háborúban alkalmazott repülőgéptípusok, főbb technikai és harcászati paramétereit szemlélteti a 2. táblázat.

Az 1967.júniusi háborúban alkalmazott repülőgéptípusok 2. táblázat

Jelölés	Rendeltetés	Max. seb. km/h	Utazó seb. km/h	*Hatótávolság* km	Szolgálati csúcsmagasság m	Fegyverzet db/űrméret	Bombaterhelés kg
MIRAGE III.	vre. vbre.	2360	1080	1200	15 900	2/30 mm gá.	400
SKYHAWK/A-4	vbre.	1100	850	4820	12 000	2 /30 mm gá.	3720
MYSTÉRE IV.A	vre.	1110	800	917	16 500	2/30 mm gá.	900
0URAGAN	vre. vbre.	960	600	1800	13 500	2/30 mm gá.	500
VANT0UR II.	k. bre.	1100	850	kb. 3000	13 500	4/30 mm gá.	4000

MAGISTER	isk. gyak. repülőgép	650	600	kb. 1000	11 000	2/7,62 - mm géppuska	18 db 37 mm rakéta vagy 7 db 68 mm rakéta

ahol:

vre. — vadászrepülő;
vbre. — vadászbombázó repülő;
bre. — közepes bombázó repülő;
gá. — gépágyú

A NEGYEDIK ARAB—IZRAELI HÁBORÚ 1973. OKTÓBER 6-24

Történelmi előzmények

Izrael a harmadik "hatnapos" háborúból teljes és nagyarányú győzelemmel került ki, így számára kedvező feltételek adódtak a további területi terjeszkedésekhez.

A harmadik háború befejeződése után gyakorlatilag mindkét fél azonnal hozzákezdett hadipotenciáljának helyreállításához és a szükségszerű további bővítésekhez korszerűsítésekhez. Ezeknek következtében az amerikaiak az izraeli légierőt 50 db F—4E, 6 db RF—4E Phantom—2 típusú repülőgéppel erősítették meg. Egyiptom számára a légvédelmi rendszereinek helyreállítása, valamint a légierő repülőgép állományának kiegészítése rendkívül fontos és halaszthatatlan volt. Természetesen ezen feladatokban ismét a Szovjetunióra támaszkodott.

Az új egyiptomi katonai felső vezetés a háborús tapasztalatokat helyesen értékelve a légvédelem mindenoldalú fejlesztésének, hatékonysága növelésének kiemelt fontosságot tulajdonított. Ennek eredményeképpen az egyiptomi légvédelmi rendszer mennyiségi, minőségi és szervezeti szempontból is sokat fejlődött.

A csatornaövezetben és az ország belsejében lévő fontos objektumok légvédelmét korszerű radarok és légvédelmi rakéták telepítésével erősítették meg. Egyiptomban az 1970-es évek márciustól a közepes és nagy magasságon támadó légi célok elleni SA—2 légvédelmi rakéták mellett a kis magasságon repülő célok elleni SA—3 típusú honi, valamint a mozgékony SA—6 csapatlégvédelmi rakéták is megjelentek.

Az egyiptomi légvédelmi rendszert — amelyet a szovjetek terveztek és építettek fel — már 1970 júniusában légvédelmi rakétaütegek, több mint ezer légvédelmi tüzérlöveg, valamint az egész országra kiterjedő, integrált radar-hálózat alkotta. A megújult és jól megtervezett, felépített légvédelemnek köszönhetően 1970 júliusában az egyiptomi légvédelmi rakéták 21 izraeli repülőgépet lőttek le.

A kölcsönös és az állandó erőfitogtatásra való tekintettel Izrael állam sem tétlenkedett. A jelentős számú akciót, sikerest és kevésbé sikerest hajtottak végre, hogy minél jobban megismerjék és feltérképezzék az új egyiptomi légvédelmi rendszer elemeit, összetevőit és felbecsüljék hatékonyságát (ezt az előbb említett 21 db vadászgép elvesztése is jelzi). Az egyiptomi légvédelmi rendszer feltérképezésének és megismerésének irányában tett akciók közül az alábbi két művelet volt a legérdekesebb és legfurcsább.

1969 július 19-ről 20-ra virradó éjjel az izraeliek az egyiptomi légvédelmi rendszer legdélibb fekvésű radar-állomását támadva nagyszabású pusztítást hajtottak végre. A radar-állomást, helikopterekkel a helyszínre szállított izraeli kommandócsoport rohamozta meg.

Az akció során egy radart nehéz szállító-helikopterrel felemeltek, és Izraelbe szállították, az állomás többi berendezését pedig megsemmisítették. A légvédelem történetében mindezidáig ez volt az egyetlen radar-lopás.

Ezt követően július 30-ig tíz napon át erőteljes légicsapásokat mértek az egyiptomi tüzérség és a légvédelmi rendszer állásaira (ezek során vesztette el Izrael az előbbiekben említett 21 repülőgép nagyobb részét).

A másik jelentős és furcsa esemény szeptember 9-én zajlott le. Egy izraeli kötelék — az 1967-es háborúban az egyiptomiaktól zsákmányolt harckocsikkal és páncélos harci járművekkel megerősítve — jelentős és meglepetésszerű pusztítást hajtott végre a Szuezi-öböl nyugati partján. Ennek során szétromboltak több előkészített, de még nem használt légvédelmi rakétaállást és radar-állomást, majd gyakorlatilag harc nélkül visszatértek.

Az egyiptomi légierő válaszként szeptember 11-én nagyméretű támadást intézett a Sinai-félszigeten lévő izraeli állások ellen. Az 1967. évi háború óta ez volt az egyiptomi légierő legnagyobb méretű és legjelentősebb akciója.

A légi csatában mindkét fél jelentős veszteségeket szenvedett. Az 1970-es év elejétől az "anyagháború" időszaka is kibővült számottevő légicsapásokkal. Az izraeli légierő a csatorna menti városok és más célpontok bombázásán túl az Egyiptom mélységében lévő katonai objektumok stratégiai bombázását is megkezdte és rendszeressé tette. Ennek keretében hajtották végre szeptember 12-én a légvédelmi rakétaindító-berendezéseket előállító gyár elleni nagy légitámadást Kairó északkeleti térségében.

A háború története

Az 1972-es év végére gyakorlatilag mindkét fél ismét készen állt, illetve felkészült az újabb háború megindítására.

Izraelben a harci repülőgépek mennyiségét megkétszerezték, valamint minőségüket, fegyverzeteiket is tovább javították az amerikai F—4 Phantom—2 típusú harci gépek beállításával.

Az egyiptomi harci repülőgépek száma 618-ra, a légvédelmi rakétaütegek mennyisége — közel 600 indítóállvánnyal — 100-ra növekedett.

1972. júliusában Szadat egyiptomi elnök kérte a Szovjetuniótól, hogy hívja vissza az Egyiptomban tevékenykedő szovjet katonai és más műszaki tanácsadókat, szakembereket. Ezzel a döntéssel Szadat megfosztotta az egyiptomi haderőt attól, hogy az egyiptomi személyzet a korszerű szovjet gyártmányú repülőgépek és légvédelmi rakéták kezelésére, üzemeltetésére kellően felkészülhessen.

Szíria légierejéhez ekkor már 240 repülőgép tartozott, a légvédelmi rendszert itt is zömében föld-levegő osztályú rakétákkal látták el.

Az előző háborúktól eltérően Egyiptom és Szíria már összehangolt hadászati elgondolással, kidolgozott és egyeztetett hadműveleti tervekkel rendelkezett. Az alapvető cél az Izrael által 1967 óta megszállva tartott Sinai-félsziget és a Golan-fennsík visszafoglalása, valamint a Szuezi-csatorna nemzetközi forgalmának helyreállítása volt.

A háború kitörésekor a két szembenálló fél légierejének és légvédelmének erőviszonyaira ugyanaz volt a jellemző, mint az előző háborúban: az arab országoknál meglévő számszerű fölényt az izraeli pilóták és a légvédelmi rakétaütegek magasabb kiképzési szintje ellensúlyozta.

A háború tapasztalatainak összegzése

A negyedik arab—izraeli háborúban az összes veszteség mértéke felülmúlta minden addigi közel-keleti háború veszteségeit. A keletkezett veszteségek mind emberéletben, harckocsikban és repülőgépekben, lényegesen nagyobbak voltak mint a korábbi háborúkban, de lényeges és figyelemreméltó adat, hogy az arányok megváltoztak. Az előző háborúhoz viszonyítva Izrael vesztesége több mint kétszeresére nőtt, míg az arab államok vesztesége a felére csökkent.

A légierő alkalmazásának irányultságában is jelentős változás volt megfigyelhető. A háború folyamán az egyiptomi légierő 6815 repülőgép-bevetést, a szíriai légierő ennek megközelítőleg a felét, vagyis az arab államok összesen kb. 10 000 repülőgép-bevetést hajtottak végre nagyobbrészt az izraeli légvédelmi állások és a légvé-

delmi rendszerek ellen. Az Izraeli légierő is hasonló nagyságú kb. 10 500 repülőgép-bevetést hajtott végre, ezeknek megközelítően a fele irányult légi-célok ellen.

Az izraeli légierő vesztesége az előző háborúkhoz képest jelentősen emelkedett, ami elsősorban az arab légvédelem eredményesebb tevékenységének a következménye.